

UDK 37

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers
Vol. 20. 4.

MEDICAL SCIENCES
KNOWLEDGE IN PRACTICE

KIJ Vol. 20 No. 4 pp. 1617 - 2147 Skopje 2017

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 20.4

Promoted in Bansko, Republic of Bulgaria

15-17.12.2017

KNOWLEDGE – International Journal

Vol. 20.4

Bansko, December, 2017

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 20.4

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milenko Dzeletovic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 20.4

ISSN 1857-923X for e - version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management - Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableskov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Emilija Djikić Jovanović, PhD, High School of Arts and Technology, Leskovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)

- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)

- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)

- Prof. Sofronija Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Tomošević, PhD dekan, Fakultet za inženjerski menadžment, Univezitet Union "Nikola Tesla", Beograd, (Srbija)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Hatidza Berisha, Military Academy, University of Defense, Belgrade (Serbia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumens Valcovski PhD, Immunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

A COMPARATIVE STUDY OF HEALTH EDUCATION SYLLABI FOR FUTURE KINDERGARTEN TEACHERS' TRAINING	1639
Svetlana Angelova	1639
C-REACTIVE PROTEIN -BIOMARKER OF COMORBIDITIES IN PATIENTS WITH CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE	1647
Liljana Simonovska	1647
Iva Paneva.....	1647
A CONCEPTUAL MODEL OF WEB-BASED EDUCATION QUALITY ASSESSMENT SYSTEM IN MEDICAL HIGHER SCHOOLS	1653
Kristina Kilova.....	1653
Tanya Kitova.....	1653
Antonia Yaneva	1653
Teodora Dimcheva.....	1653
Zhivko Peychev	1653
Desislava Bakova.....	1653
Nonka Mateva.....	1653
ACUTE CORONARY SYNDROME – EARLY SURGICAL RESULTS	1661
Zaprin Vazhev.....	1661
Hristo Stoev	1661
Asen Ivanov	1661
Todor Gonovski	1661
Yordanka Tsokova.....	1661
AN APPROACH TO A CHILD WITH RESPIRATORY TRACT INFECTION	1667
Arlind Alili.....	1667
Alba Alili	1667
Adelina Alili.....	1667
Tauland Muharemi.....	1667
ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF THE „STUDENT PRACTICE“ PROJECT IN THE MEDICAL UNIVERSITY - PLOVDIV FOR THE PERIOD 2013-2015 Y.....	1671
Zhivko Peychev	1671
Mihaela Shishmanova-Doseva.....	1671
Stela Peycheva	1671
Teodora Dimcheva.....	1671
Antonia Yaneva	1671
Kristina Kilova.....	1671
Angelina Kirkova.....	1671
ANATOMICAL VARIATIONS OF FORAMEN OVALE	1677
Svetlana Jovevska	1677
Lence Nikolovska	1677
ANTITUMOR ACTIVITY EVALUATION OF 4-THIAZOLIDINE DERIVATIVES.....	1681
Stefan Harkov	1681
Vanya Pepelyasheva	1681
APPLICATION IN THE CLINICAL PRACTICE OF A MODIFIED MODEL FOR EARLY POSTOPERATIVE RECOVERY	1689
Stefka Georgieva.....	1689

Mariya Dimitrova.....	1689
Tanya Popova.....	1689
Dimitrinka Blagoeva.....	1689
APPLICATION OF SPECIALIZED KINESITHERAPEUTIC METHODS IN CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY.....	1695
Margarita Valerieva Avramova.....	1695
BACTERIAL RESISTANCE IN HOSPITALIZED PATIENTS.....	1701
Marija Darkovska-Serafimovska.....	1701
Tijana Serafimovska.....	1701
Vaso Taleski.....	1701
BIOCHEMICAL MARKERS OF BONE METABOLISM, OSTEOPOROSIS PREVENTION AND PROPHYLACTICS.....	1709
Pavlina Teneva.....	1709
Mariana Staneva.....	1709
Ivelina Dobрева.....	1709
Rumyana Sherletova.....	1709
BLOOD TYPES AND SUICIDE RATES IN THE REGION OF PLOVDIV, REPUBLIC OF BULGARIA.....	1713
Marin Kostadinov Baltov.....	1713
Ekaterina Lyubenova Raykova.....	1713
Vanina Krasteva Mihaylova.....	1713
Iliya Petrov Bivolarski.....	1713
BRUXISM – TEETH GRINDING.....	1719
Katerina Zlatanovska.....	1719
Ivona Kovacevska.....	1719
Natasa Longurova.....	1719
Sandra Atanasova.....	1719
Mihajlo Petrovski.....	1719
CHALLENGES AND CHANGES IN RELATIONS BETWEEN FITNESS TRAINER AND FITNESS AMATEUR IN THE TECHNOLOGY CENTURY.....	1725
Ivan Nedelchev.....	1725
COMPARISON OF HEMODINAMIC PROFILE AND ARTERIAL STIFFNESS IN STUDENTS OF MEDICINE, TRAINING FOOTBALL AND PHYSICALLY INACTIVE OBJECTS.....	1729
M.Bacelova.....	1729
J.Nikolova.....	1729
K. Kanalev.....	1729
P. Nikolov.....	1729
K. Kableshev.....	1729
P. Krastev.....	1729
CURRENT DIRECTIONS IN PROVIDING HEALTHY AND SAFE WORKING CONDITIONS IN MEDICAL UNIVERSITY - PLOVDIV.....	1735
Mariya Pavlova.....	1735
DENTAL CHARACTERISTICS IN BULIMIC PATIENTS.....	1741
Natasha Longurova.....	1741
Ivona Kovachevska.....	1741
Nikola Denkov.....	1741

Katerina Zlatanovska	1741
Verica Toneva.....	1741
DOCTORS AND CLERICS IN IMPLEMENTING THE PATIENT CARE IN CLINICAL SETTINGS	1745
P. Asparuhova.....	1745
E. Jeleva.....	1745
N. Yordanov.....	1745
ENHANCING PERSONAL AND PUBLIC WELL BEING THROUGH EVIDENCE BASED ARTTHERAPY	1751
T. Shekerdzhieva-Nowak.....	1751
L. Despotova-Toleva.....	1751
EPIDEMIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PEOPLE WITH CARDIOVASCULAR DISEASES IN THE REGION OF SHTIP	1759
Milka Zdravkovska	1759
Bisera Stojmenova – Runteva.....	1759
Marija Darkovska-Serafimovska	1759
ESSENTIAL TRACE ELEMENTS - CLINICAL SIGNIFICANCE AND LABORATORY METHODS	1765
Delyana Davcheva	1765
ESTABLISHMENT AND INTRODUCTION OF THE WEB-BASED INFORMATION SYSTEM FOR PREVENTION AND DIAGNOSIS OF bURNOUT SYNDROME	1771
Stanislava Harizanova.....	1771
Rumyana Stoyanova	1771
EVALUATION AND MANAGEMENT OF A CHILD WITH FEBRILE SEIZURE	1775
Leartha Alili Ademi.....	1775
Blerim Ademi.....	1775
EXPLORATION OF THE IMPACT OF NOISE ON STUDENTS WITH IMPROVED DIFFICULTIES AND THE EFFECT OF A KINESITHEPAPETICAL PROGRAM FOR OVERCOMING OF THEIR SIDE EFFECTS	1779
Mariana Albert.....	1779
FECULENT PERITONITIS	1783
Boyko Atanasov.....	1783
Nikolay Belev	1783
GESTATION DIABETES AND IMPORTANCE OF DIAGNOSE DURING THE PREGNANCY, EXPERIENCE OF CLINIC FOR GYNECOLOGY AND OBSTETRICS IN SKOPJE IN THE PERIOD FROM 2013 TO 2015	1787
Biljana Gjorgjeska	1787
Vesna Mladenovska.....	1787
GLOBAL CAMPAIGN FOR SAFE INJECTION PRACTICES – K1-AD – THE SMART SYRINGES	1793
Yovka Zlatanova.....	1793
Nedyalka Boycheva	1793
Tsvetomila Valcheva	1793
IMPACT OF LEARNING CURVE ON LAPAROSCOPIC APPENDECTOMIES	1799
Boyko Atanasov.....	1799
Nikolay Belev	1799

INNOVATIVE APPROACHES IN THE PREPARATION OF MANAGEMENT DISCIPLINES OF MANAGERIAL STAFF IN PUBLIC HEALTH	1803
Vanina Mihaylova.....	1803
Mariana Lyochkova	1803
Maria Semerdzhieva	1803
Adolf Alakidi	1803
Dimitar Shopov.....	1803
INTERRELATION BETWEEN OXIDATIVE STRESS AND DISEASES RELATED TO INSULIN RESISTANCE	1811
Desislava Arabadzhyska	1811
Dora Terzieva.....	1811
KINESITHERAPY FOR CHILDREN WITH GENERALIZED JOINT HYPERMOBILITY (GJH) ..	1817
Snezhina Georgieva	1817
MANAGEMENT IN HEALTHCARE	1823
Oliver Dimitijević	1823
MANAGEMENT AND LEADERSHIP IN A HEALTH ORGANIZATION FOR OUTPATIENT CARE	1827
Radka Goranova- Spasova.....	1827
Mila Moskova	1827
Nadejda Kostova- Kamburova.....	1827
MANAGEMENT OF CHRONIC DISEASES - DEFINITION AND PRINCIPLES	1833
Boryana Levterova.....	1833
MANAGEMENT OF HEALTHCARE IN CRHRONICAL VASCULAR DISEASES.....	1839
Mihaela Mireva.....	1839
Milan Tsekov	1839
Mariana Albert.....	1839
Aleksandra Zdravkova-Maleva.....	1839
MANAGER QUALIFICATION AS CONDITION FOR QUALITY OF THE HEALTHCARE	1843
Kamelia Bogdanova.....	1843
Evgeni Ivanov	1843
Zhulieta Gerenova.....	1843
MARKETING IN HEALTH SERVICES IN KOSOVO.....	1849
Nadire Loku	1849
MEDICAL AND SOCIAL CHARACTERISTICS OF PATIENTS WITH PRIMARY ENDOPROSTHESIS OF SHOULDER JOINT	1855
Kevork Kaykchian	1855
METABOLIC SYNDROME IN PATIENTS WITH CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE: FREQUENCY AND RELATIONSHIP WITH CLINICAL CHARACTERISTICS.....	1861
Adem Musliu	1861
Bekim Mustafa.....	1861
Arber Musliu.....	1861
MIDDLE HIGHT MOUNTAIN TREATMENT BY PATIENTS WITH BRONHIAL ASTHMA.....	1869
Rumyana Bahchevandzhieva	1869
MOTIVATION FOR SELF-MONITORING, SOCOCONTROL AND AUTOLOGY IN PATIENTS WITH SUGAR DIABETES	1873
Varvara Pancheva	1873

NECESSITY OF COMMUNICATION SKILLS TRAINING OF MEDICAL NURSES AS A POST GRADUATE EDUCATION	1879
Julieta Gerenova.....	1879
Todor Dimitrov	1879
Evgeni Dimitrov.....	1879
NITRATES AS A RISK FACTOR FOR METHAEMOGLOBINAEMIA.....	1883
Ivelina Dobрева.....	1883
Pavlina Teneva.....	1883
Petya Krumova.....	1883
NUTRITIONAL NEEDS OF FORCES FOR EXPEDITIONARY OPERATIONS	1887
AT A NATIONAL TRAINING	1887
Pavlin Glushkov	1887
Stefan Filipov.....	1887
Nikolay Stefanov	1887
OBSERVATIONS ON AN APPROBATION OF A COURSE BOOK OF BULGARIAN LANGUAGE FOR STUDENTS IN MEDICINE, DENTAL MEDICINE AND PHARMACY AT PLOVDIV MEDICAL UNIVERSITY	1895
Lidiya Kavrakova.....	1895
Milena Dineva-Muleshkova.....	1895
OCCUPATIONAL THERAPY WITH CHILDREN AND YOUTH PEOPLE WITH MENTAL DISORDERS – PROBLEM AREAS	1901
Nikola Sabev	1901
Kiril Panayotov	1901
Yoana Negrova	1901
ORAL HEALTH CARE AT STUDENTS FROM DIFFERENT FACULTIES	1907
Ivona Kovachevska	1907
Natasha Longurova	1907
Katerina Zlatanovska	1907
Mihajlo Petrovski.....	1907
Zlatko Georgiev	1907
ORAL HYGIENE CARE FOR PATIENTS WITH GASTROINTESTINAL DISEASE.....	1913
Ivona Kovacevska.....	1913
Verica Toneva.....	1913
Aleksandra Toneva	1913
Sandra Atanasova.....	1913
Darko Kochovski	1913
ORTHOGONAL FREQUENCY DIVISION MULTIPLEXING (OFDM) METHODS FOR THE MULTIPLEXING IN WORLDWIDE INTEROPERABILITY FOR MICROWAVE ACCESS (WIMAX)	1919
Amet Shabani.....	1919
Besnik Qehaja	1919
OVERCOMING OCCUPATIONAL STRESS IN THE PERSPECTIVE OF NURSES IN MANAGEMENT POSITION.....	1925
Zlatina Lecheva.....	1925
Lora Georgieva	1925

PATIENT AWARENESS FOR THE UPCOMING PROCEDURES AND EMPATHY TOWARDS THEM	1931
Julieta Gerenova.....	1931
PATIENT EDUCATION IN THE FOOT CARE WITH ONYCHOCRYPTOSIS -	1935
AN IMPORTANT CONDITION FOR CARE AND PREVENTION	1935
Binnaz Asanova	1935
Katya Savova	1935
PHARMACOTHERAPEUTIC CONSIDERATIONS FOR USE OF ANNABINOID TO RELIEVE SYMPTOMS OF NAUSEA AND VOMITING INDUCED BY CYTOTOXIC THERAPY	1939
Marija Darkovska-Serafimovska	1939
Tijana Serafimovska	1939
Vaso Taleski.....	1939
Milka Zdravkovska	1939
Biljana Gjorgeska.....	1939
Trajan Balkanov.....	1939
PREVENTION AND DENTAL TREATMENT OF PATIENTS WITH EPILEPSY	1945
Sanja Nashkova.....	1945
Sandra Atanasova.....	1945
Verica Toneva.....	1945
PSYCHOLOGICAL ACCENTS IN ONCOLOGICAL PRACTICE.....	1951
Silvia Tcvetkova	1951
Daniela Petrova.....	1951
PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF COPING WITH THE FEAR OF DEATH AMONG MEDICAL SPECIALISTS	1957
Nikola Georgiev.....	1957
Polina Balkanska.....	1957
PSYCHOSOCIAL SITUATION OF DEVELOPMENT OF STUDENTS WITH SENSORY AND MOTOR DISABILITIES IN THE GENERAL AND SPECIAL EDUCATION	1963
Tzvetomira Angelova.....	1963
QUALITY OF LIFE ASSESSMENT FROM PATIENTS WITH MULTIPLE SCLEROSIS.....	1971
Todor Dimitrov	1971
REFRACTORY ANOMALIES ON PRESCHOOL CHILDREN IN STIP	1977
Gazepov Strahil.....	1977
Panova Gordana	1977
Dimitrova Kristina	1977
Dodevska Biljana.....	1977
REHABILITATION OF FRACTURES IN CHILDREN'S AGE	1987
Lence Nikolovska	1987
Robert Milenkovski	1987
Tose Krstev	1987
Svetlana Jovevska	1987
RELATIONSHIP BETWEEN AEROBIC EFFICIENCY OF THE ATHLETES AND BLOOD LIPID PEROXIDATION.....	1991
Albena Alexandrova	1991
RELATIONSHIP BETWEEN ANTIOXIDANT ENZYMES AND INSULIN RESISTANCE IN PATIENTS WITH CHRONIC LIVER DISEASE	1997

Dimitar Terziev	1997
ROLE OF THE THEATRE IN THE EDUCATION OF STUDENTS IN THE SPECIALTY "MEDICAL AESTHETICIAN"	2003
Binnaz Assanova.....	2003
SELF-CONTROL OF PATIENTS WITH DIABETES UNDER INSULIN THERAPY	2007
A. Trajkovska – Dimitrova	2007
T. Dimitrov	2007
G. Tchaneva	2007
SEROUS MICROCYSTIC CYSTADENOMA (SMCA) OF THE PANCREAS.....	2011
N. Belev	2011
B. Atanasov.....	2011
E. Moshecov	2011
SOCIO-EMOTIONAL SKILLS OF UNIVERSITY STUDENTS – SPORTS PEDAGOGUES	2015
Nevyana Dokova.....	2015
Stefan Kinov	2015
SOURCES OF DIFFICULTIES OF PARENTS OF CHILDREN WITH MENTAL DISORDERS	2021
Ivana Rašković.....	2021
Aleksandra Đurić-Zdravković.....	2021
Mirjana Japundža-Milisavljević.....	2021
STANDARD TREATMENT OF PATIENTS WITH BURNS IN EMERGENCY HOSPITAL CENTERS	2027
Anushka Dimitrova.....	2027
Mariya Dimitrova.....	2027
Petya Kantareva	2027
Miloslava Ilieva	2027
SURGICAL TRAUMA CAUSE FOR MARGINAL BONE RESORPTION AROUND DENTAL IMPLANTS PREVIOUS TO PROSTHETIC APPLIANCES	2035
Kiro Papakoca.....	2035
Sonja Rogoleva	2035
Ljupka Lazarova	2035
Olivera Terzieva-Petrovska.....	2035
Mihajlo Petrovski.....	2035
THE METHODOLOGY OF HEALTH CARE EDUCATION AND TRAINING FOR THE PREPARATION OF THE MEDICAL SPECIALISTS.....	2041
E. Jeleva	2041
P. Asparuhova	2041
N. Yordanov.....	2041
THE PRESENCE OF IRREGULAR ANTIBODIES OF THE LEWIS SYSTEM IN BLOOD OF PREGNANT WOMEN.....	2045
Dragan Radonjić	2045
Duško Kljakić	2045
Snežana Filipović.....	2045
Stefan Grujičić	2045
Milenka Vraneš-Grujičić	2045
THE PREVALENCE OF POSTURAL DISORDERS AND SPINAL DEFORMITIES AMONG THE PUPILS IN THE MUNICIPALITY OF BEROVO	2051

Lence Nikolovska	2051
Timko Neshovski	2051
Tose Krstev	2051
Tamara Stratorska	2051
THE PROCESS OF FORMATION OF HEALTH COMPETENCIES OF GERIATRIC PROFESSIONALS - CHALLENGES, REGULATIONS, PERSPECTIVES	2057
Hristina Milcheva.....	2057
Petya Krumova.....	2057
Rumyana Sherletova	2057
TRAINING AND PROFESSIONAL COMPETENCIES OF THE NURSE	2063
Stefka Georgieva.....	2063
Petya Kantareva	2063
Antoaneta Terzieva	2063
Anushka Dimitrova.....	2063
TRAINING FOR PLANNING AND SOLUTIONS FOR CLIENTS	2069
WITH ALCOHOL DEPENDENCE.....	2069
Vanya Dineva.....	2069
VAC THERAPY IN THE TREATMENT AND PROPHYLAXIS OF WOUND INFECTION	2075
Nikolay Belev	2075
VALIDATION OF THE BULGARIAN TRANSLATION OF THE PATIENT ASSESSMENT OF CHRONIC ILLNESS CARE (PACIC 5As) SURVEY	2079
Teodora Dimcheva.....	2079
Nonka Mateva.....	2079
Antonia Yaneva	2079
Zhivko Peychev	2079
Kristina Kilova.....	2079
НЕПРАВИЛНИ МАНУАЛНИ УМЕНИЯ ЗА ПИСАНЕ ПРИ ДЕЦА СЪС СПЕЦИФИЧНО ЕЗИКОВО НАРУШЕНИЕ.....	2085
Лилия Янчева -Велинова.....	2085
Мартин Маринов.....	2085
NOMOPHOBIA OR MOBILE PHONE ADDICTION	2091
Ljiljana Desević	2091
Stefan Grujičić	2091
Milenka Vraneš-Grujičić	2091
STANDARD COMPUTERIZED PERIMETRY IN FUNCTION OF DIAGNOSTIC GLAUCOMA..	2095
Strahil Gazepov.....	2095
Iljaz Ismaili	2095
Elena Lichkova	2095
Gordana Panova.....	2095
Verica Stoimenova.....	2095
Emilija Goshevska Dashevaska.....	2095
THALASSOTHERAPEUTIC FACTORS IN TREATMENT AND REHABILITATION OF CHILDREN WITH CHRONIC RESPIRATORY DISEASES	2101
Snezhina Georgieva	2101
THE PROBLEM OF IRRATIONAL USE AND DISABILITY OF FRESH FROZEN PLASMA IN OUR PRACTICE	2105

Dragan Radonjić	2105
Mirjana Varjačić	2105
Gordana Šošilj.....	2105
Snežana Filipović.....	2105
Stefan Grujičić	2105
XEN IMPLANT AND FAKOEMULSYPHICATION	2109
Strahil Gazepov.....	2109
Topov A.	2109
Gordana Panova	2109
Gjorgji Shumanov.....	2109
REFERENCES.....	2112
DISCOURSE ANALYSIS IN THE TEXT OF RESTORATIVE DENTISTRY	2113
Djukica Mirkovic	2113
Tijana Vasiljevic – Stokic.....	2113
Miodrag Smelcerovic.....	2113
THE ROLE OF THE NURSE IN OBSTETRICS	2119
Panova Gordana	2119
Shumanov Gj.	2119
Gazepov S.	2119
Dzidrova V.....	2119
Dimova T.	2119
Petrova M.....	2119
УЛОГАТА НА ПАТРОНАЖНАТА СЕСТРА ПРИ ЕДУКАЦИЈА И ТРЕТМАН НА ПАЦИЕНТИ СО ДИЈАБЕТЕС.....	2127
Ивана Тренчева	2127
Гордана Панова.....	2127
SCREENING OF GLAUCOMA ON 2015 YEAR	2135
Iljaz Ismaili	2135
Emilija Gjosheska-Dashtevska	2135
Nadi Rustemi	2135
Hristijan Duma.....	2135
Strahil Gazepov.....	2135
Gazmend Mehmedi	2135
ФУНКЦИОНИРАНЕ ПСИХИЧНАТА ЗАЩИТНА ДОМИНАНТА НА ОБВИНЯЕМИЈА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕТО НА РАЗПИТ В РАМКИТЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЈА ПРОЦЕС	2143
Христо Иванов Попниколов	2143

SCREENING OF GLAUCOMA ON 2015 YEAR

Iljaz Ismaili
Emilija Gjosheska-Dashtevska
Nadi Rustemi
Hristijan Duma
Strahil Gazepov
Gazmend Mehmedi

Abstract: Glaucoma is optic nerve neuropathy with characteristic view of the optic nerve disc followed by damage of visual field, which frequently but not always is associated with high intraocular pressure. Glaucoma is a group of diseases characterized by irreversible loss of the ganglionar retinal cells and neurons which bear visual information from the retina to the visual centers in brain. According to WHO in the world are 450 million blind and 180 million with impaired sight, more in developed countries where the total number of glaucoma is 1-2%. Since glaucoma is ranked as second in the list of ophthalmologic diseases with high morbidity to blinding of population and therefore the interest and commitment of societies for early detection and adequate treatment of this diseases in order to prevent eventual blindness as final result of the diseases undiagnosed and untreated at time.

Aim: To raise the level of awareness among citizens for the disease which is also known as “silent killer of the sight”, information on factors of risk that are associated with IOP, lifestyle, heritage, associated diseases, age, sex etc. For early detection, prevention and adequate treatment.

Material and methods: Retrospective analysis of data from screening organized in Skopje on 13.03.2015, during World week of Glaucoma. Screening week was organized at city square, where were done measurement of intraocular pressure with Keller type non-contactable. During the action were examined 364 causal passers whose intraocular pressure was measured and an questionnaire of risk was fulfilled. The results are presented in absolute numbers, percentages, tables and graphs.

SKRININGU I GLAUKOMES NË VITIN 2015

Iljaz Ismaili
Emilija Gjosheska-Dashtevska
Nadi Rustemi
Hristijan Duma
Strahil Gazepov
Gazmend Mehmedi

Hyrje: Glaukoma është neuropati e nervit optic me pamje karakteristike të diskut të nervit optic e përcjellë me dëmtime të fushës vizive, e cila shpesh por jo gjithmonë është e lidhur me shtypjen intraokulare të ritur. Glaukoma paraqet një grupë të sëmundjeve që karakterizohet me humbje ireverzibile të qelizave ganglionare të retinës dhe neuroneve që bartin informacionet vizuale nga retina në qendrat vizive në tru. Sipas të dhënave të OBSH në botë ka 45 milion të verbër dhe 180 milion me të pamur të dëmtuar, më tepër në vendet në zhvillim ku arinë në 1-2% e numrit të përgjithshëm të popullatës. Pasi që glaucoma është e radhitur e dyta në listën e sëmundjeve oftalmologjike me morbiditet të lartë për verbimin e popullatës prandaj edhe interesimi dhe angazhimi i shoqatave për diagnostikimin e hershëm dhe trajtimin adekuat të kësaj sëmundjeje, me qëllim të parandalimit të verbimit si rezultat përfundimtar i sëmundjes së pardiagnostikuar dhe pamjekuar në kohë.

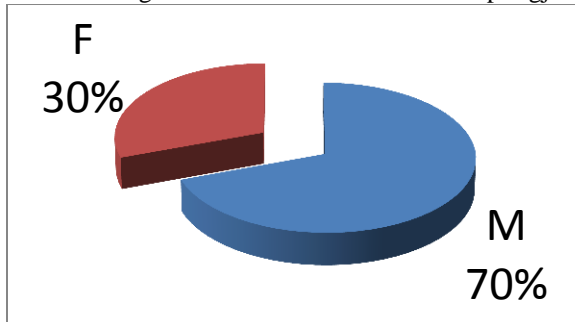
Qëllimi: Të ngritet niveli i vetëdijes tek qytetarët për sëmundjen e cila ndryshe quhet edhe si “vrasësi i heshtur i pamurit”, informimi për faktorët e rizikut që janë të lidhur me IOP, stilin e jetës, trashigimin, sëmundjet përcjellëse, moshën, gjinia etj. Për zbulimin e hershëm, parandalimin dhe trajtimin adekuat.

Materiali dhe metodat: Analiza retrospective e të dhënave nga skringu i organizuar në qytetin e shkupit më 13.03.2015, gjat javës botërore të glaukomës. Skringu u organizua në sheshin e qytetit, ku bëhej matja e tensionit intraocular me tensiometër të tipit Keller jokontaktibël. Gjatë aksionit u ekzaminuan 364 kalimtar të rastit të cilëve u mat tensioni intraocular dhe plotsuan pyetësorin për faktorët tjerë të rizikut. Rezultatet janë paraqitur në numra absolute, përqindje, tabela dhe grafikone.

REZULTATET

Në punimin tonë janë rezultatet e skriningut të 364 kalimtarëve të rastit dhe plotësuar pyetësori.

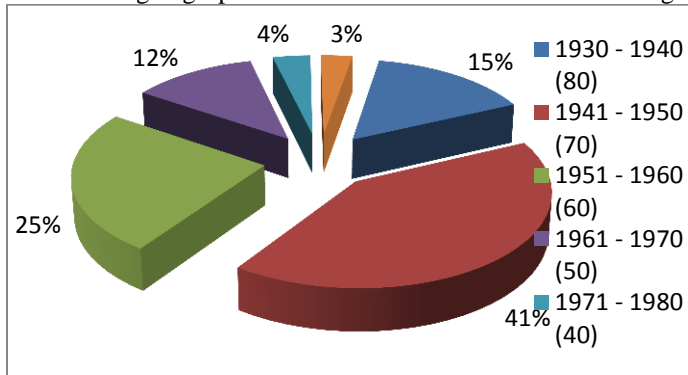
Tabela1-Tregon numrin e të ekzaminuarve sipas gjinisë;

Gjinia	
M	253 (70%)
F	111 (30%)

Në tabelën 1 është paraqitur pjesëmarja e kalimtarëve sipas gjinisë; Ku vërehet se 253 ose 70% kanë qenë të gjinisë mashkullore dhe 111 ose 30 të gjinisë femërore.

Tabela 2-tregon grupimin e të ekzaminuarve të ndarë në disa grupmosha:

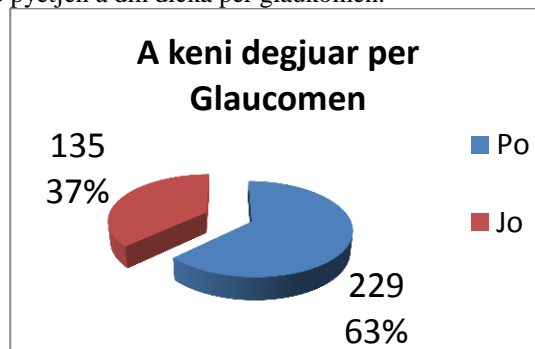

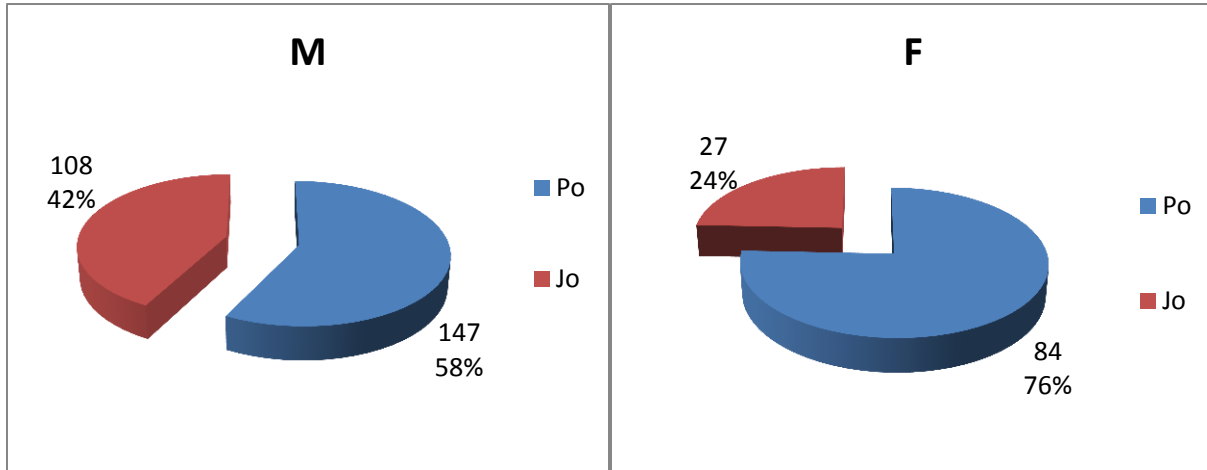
Grupmosha	
1930 - 1940 (80)	56 (15.38%)
1941 - 1950 (70)	151 (41.48%)
1951 - 1960 (60)	90 (24.72%)
1961 - 1970 (50)	43 (11.81%)
1971 - 1980 (40)	13 (3.57%)
1981 - -----> (30)	11 (3.03%)

Në tabele është treguar se 56 të ekzaminuar ose 15.38% kanë qenë të grupmoshës 1930-1940; 151 të egzaminuar ose 41.48 të grupmoshës 1941-1950 ; 90 të ekzaminuar ose 24.72% të grupmoshës 1951-1960; 43 të ekzaminuar ose 11.81% të grupmoshës 1961-1970 ; 13 të ekzaminuar ose 3.57% të grupmoshës 1971-1980 ; dhe 11 të ekzaminuar ose 3.03% grupmoshës më të re se 1981.

Tabela 3-Janë të paraqitura rezultatet nga pergjigjija në pyëtjen a din dicka për glaukomën:

A keni degjuar per Glaucomen		
Po	229 (63%)	
	M	F
	147 (58%)	84 (75%)
Jo	135 (37%)	
	M	F
	108 (42%)	27 (25%)

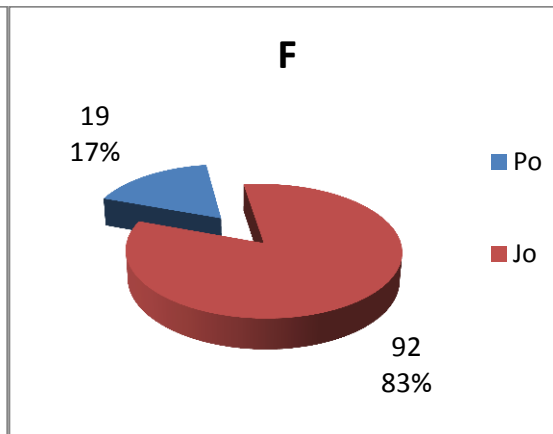
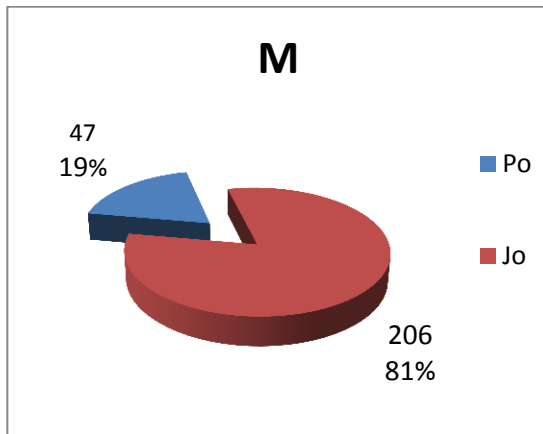
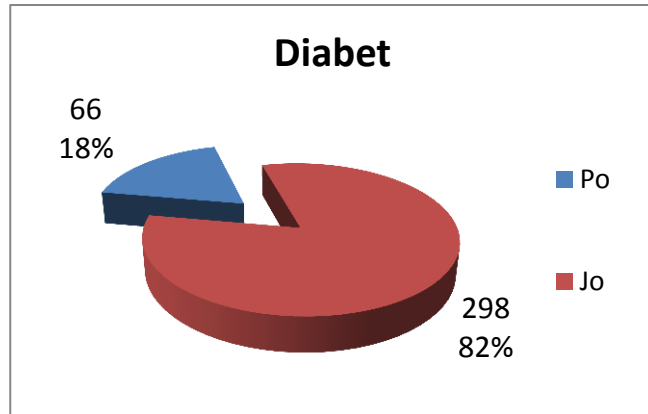

Rezultatet tregojnë se nga numri i përgjithshëm prej 364 të ekzaminuar, 229 ose 62.9% (147 ose 53.3% meshkuj dhe 84 ose 75% femra) kanë qenë të njohuar për sëmundjen dhe 135 ose 37.1% (108 ose 42.7% meshkuj dhe 27 ose 25% femra) s'kanë ditur për sëmundjen.

Tabela 4-Janë paraqitur rezultatet nga përgjigjja në pyetjen a vujnë nga sëmundja e diabetit, njëra nga faktorët e rezikut;

Diabet	
Po	66
Jo	298

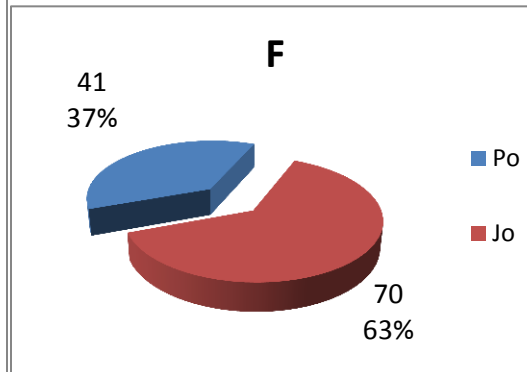
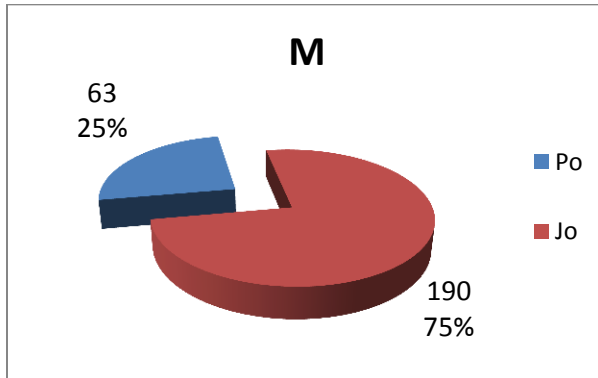
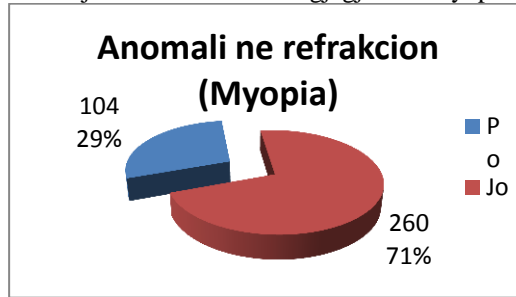

Rezultatet treguan se nga numri i përgjithshëm prej 364 të ekzaminuarve 66 vetë ose 18.2% kanë qenë të sëmurë nga diabeti (47 ose 19.0% meshkuj dhe 19 ose 17.1% femra) dhe 298 ose 81.8% (206 ose 81.0% meshkuj dhe 92 ose 82.9% femra) s'kanë pasur diabet.

Tabela 5- Janë paraqitur rezultatet nga pyetja a kanë ndonjë anomali refractive gjegjësisht myopia.

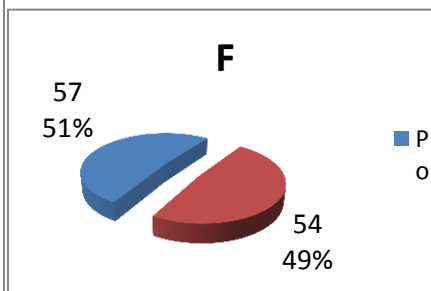
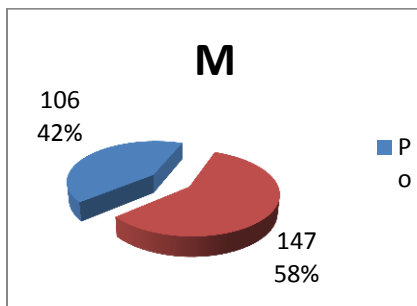
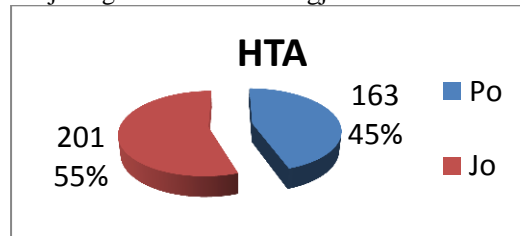
Anomali ne refrakcion (Myopia)	
Po	104
Jo	260

Rezultatet treguan se nga numri i përgjithshëm prej 364 të ekzaminuarve 104 ose 28.6% (63 ose 25.0% meshkuj dhe 41 ose 37.0% femra) janë miop dhe 260 ose 71.4% (190 ose 75% meshkuj dhe 70 ose 63.0% femra) s'kan pasur myopi.

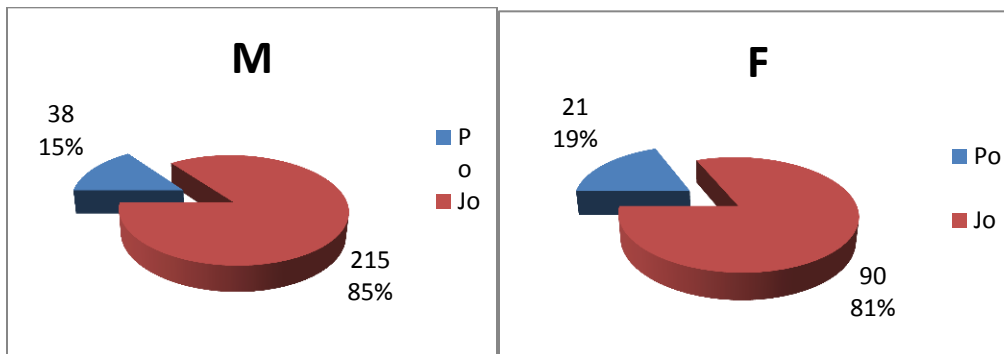
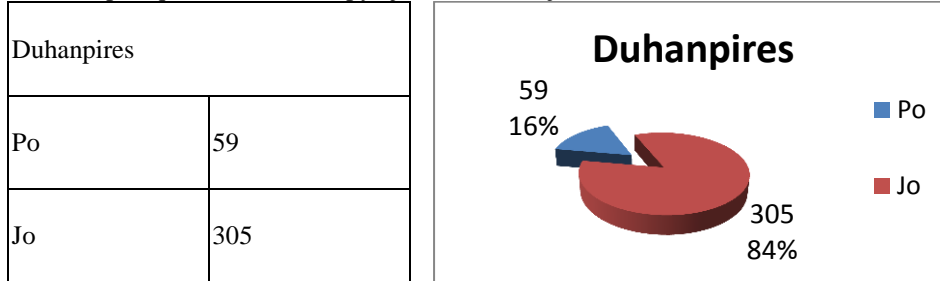
Tabela 6- janë paraqitur rezultatet e pyetjes a vuajnë nga tension ii lartë i gjakut HTA.

HTA	
Po	163
Jo	201

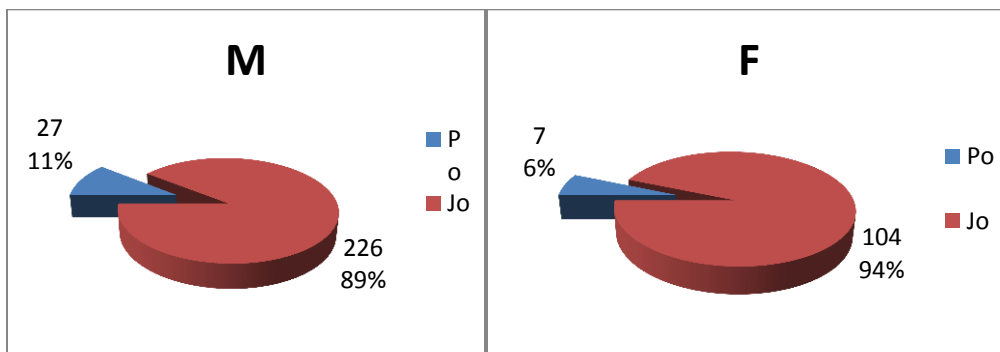
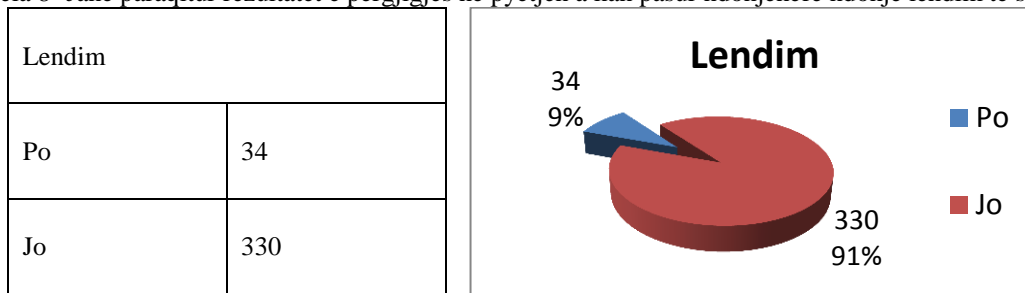
Rezultatet treguan se nga numri i përgjithshëm prej 364 të ekzaminuarve 163 ose 44.78% (106 ose 42.0% meshkuj dhe 57 ose 51.4% femra)vuajnë nga HTA dhe 201 ose 55.22% (147 ose 58.0% dhe 54 ose 48.6% femra) s'kan vuajtur nga HTA.

Tabela 7-Janë paraqitur rezultatet në pyetjen a konsumojn duhanin.

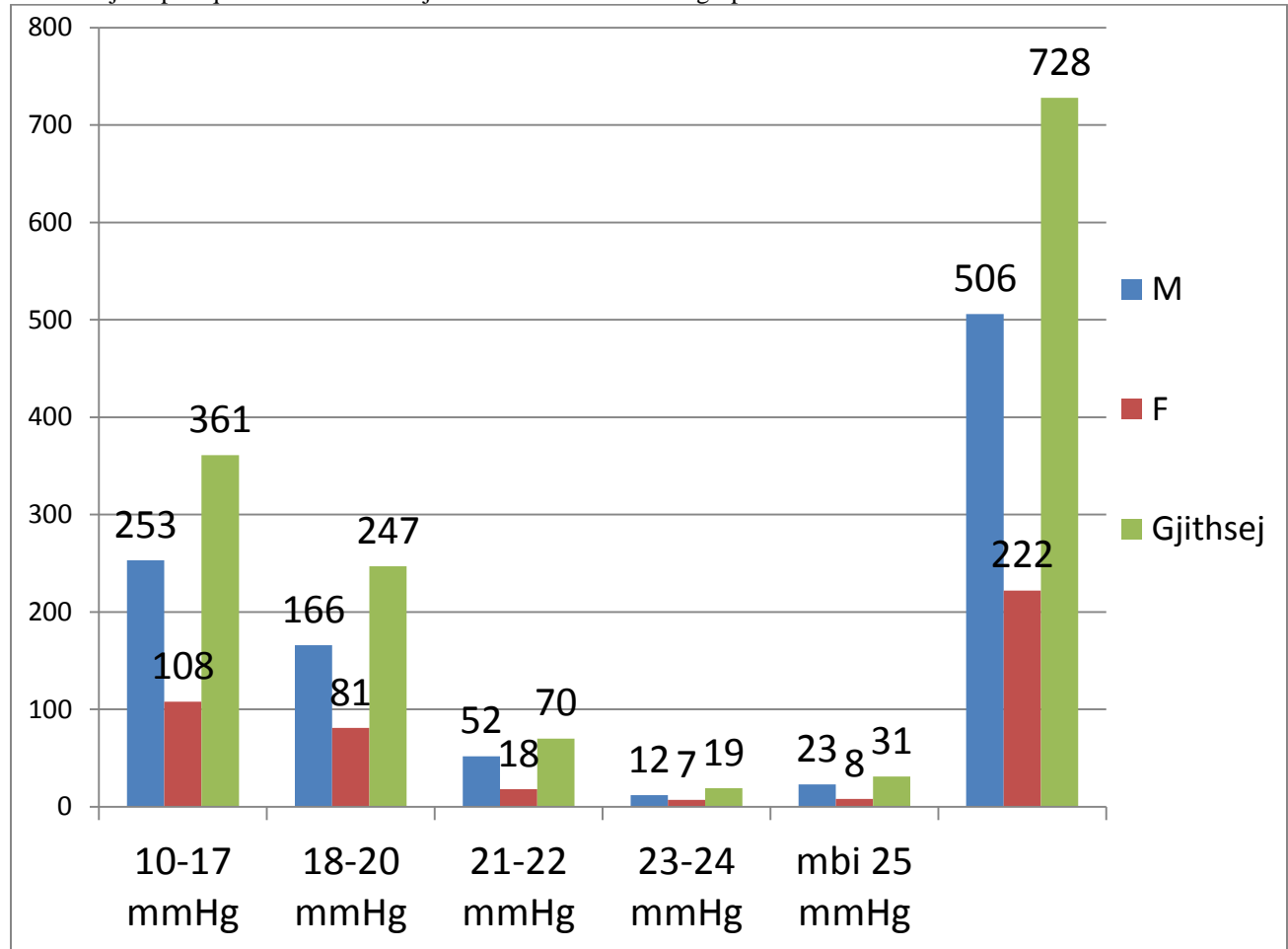
Rezultatet treguan se nga numri i përgjithshëm prej 364 të ekzaminuarve 59 vetë ose 16.2% (38 vetë ose 15.02% meshkuj dhe 21 vetë ose 18.9% femra) konsumojn (pijnë) duhan-cigare dhe 305 vetë ose 83.8% (215 vetë ose 84.98% meshkuj dhe 90 vetë ose 81.1%) s'pijnë cigare.

Tabela 8- Janë paraqitur rezultatet e përgjigjes në pyetjen a kan pasur ndonjëherë ndonjë lëndim të syrit.

Rezultatet treguan se nga numri i përgjithshëm prej 364 të ekzaminuareve 34 vetë ose 9.3% (27 vetë ose 10.9% meshkuj dhe 7 ose 6.3% femra) gjatë jetës së tyre kanë pasur ndonjë lëndim të syrit dhe 330 vetë ose 90.7% (226 vetë ose 89.1% meshkuj dhe 104 vetë ose 93.7% femra) s'kan dijeni për ndonjë lëndim të mundshëm në sy.

Tabela 9-janë paraqitur rezultatet e matjes së IOP të ndarë në disa grupe.

Rezultatet treguan se nga 728 sy ku është bërë matja 361 sy ose 49.6% (253 ose 50% e meshkujve dhe 108 ose 48.7% e femrave) kanë qenë në grupën me IOP 10-17mmHg; 247 sy ose 33.9% (166 sy ose 32.8% meshkuj dhe 81 sy ose 36.5% femra) në grupën me IOP 18-20mmHg; 70 sy ose 9.6% (52 sy ose 10.8% meshkuj dhe 18 sy ose 8.15% femra) në grupën me IOP 21-22mmHg; 19 sy ose 2.6% (12 sy ose 2.4% meshkuj dhe 7 sy ose 3.15% femra) në grupën me IOP 23-24mmHg; dhe 31 sy ose 4.3% (23 sy ose 4.0% meshkuj dhe 8 sy ose 3.5% femra) në grupën me IOP 25mmHg dhe më të lartë.

DISKUTIMI

Akcionin është ndërmarë gjatë javës botërore të glaukomës më 13.03.2015 në qendër të Shkupit. Gjatë kësaj periudhe matjes së tensionit intraocular I janë nënshtruar 364 kalimtarë të rastit, prej tyre 253 (70%) meshkuj 111 (30%) femra. Tek 29 prej tyre janë zbuluar vlera të ritura të tensionit intraocular. Sa I përket faktorëve të rezikut numri më i madh i kalimtarëve 161 vuanin nga HTA, kurse 267 prej tyre kishin një ose më tepër faktorë të rezikut për shfaqjen e glaukomës

Glaukoma është sëmundje multifaktoriale që shkakton verbim të sigurtë nëse nuk diagnostikohet dhe mjekohet me kohë.

Glaukoma sipas rezultateve tona I prek të gjitha moshat, më e shprehur është në moshat mbi 40 vjeç (1,2,3,7,8) I prek të dy gjinitë më e shprehur tek gjinia femrore (1,2,7,8). Në të shumtën e rasteve zbulohet rastësisht gjysma

(4,6).Informimi I popullatës është I ulët sa I perket sëmundjes edhe pse nga anketimi del se 147 meshkuj (58% e tyre) dhe 84 femra (75 % e tyre),ku mund të verehet se gjinia femërore është më e informuar sa I përket njohurive për sëmundjen.Faktorë tjetër I rezikut është sëmundja e diabetit (5,4,2,1),ku rezultatet e anketimit treguan se 66 kalimtarë nga gjithsejt 364 (18%) vuanin nga diabeti sipas gjinive 47 (19%) meshkuj dhe 19 (17%) femra vuanë nga diabeti.Faktore tjetër I rezikut është hipertensioni arterial(HTA)(1,2,3,4,5),ku nga grupa e anketuar rezultoi se 163 ose 44,78 % vuajnë nga HTA ,incidence më e madhe tek gjinia femërore sipas gjinive 106 meshkuj ose 42% vuajnë nga HTA dhe 57 femra ose 51.4% vuajnë nga HTA.Faktori tjetër I rezikut myopia (1,2,3,4,5),rezultatet tona treguan se 104 ose 29% vuajnë nga myopia sipas gjinive 63 (25%) meshkuj dhe 41 (37%) femra vuajnë nga myopia.Faktorë tjetër I rezikut duhanpirja (5),nga rezultatet tona del se 59 vetë ose 16% pinë duhan,sipas gjinive 38 (15%)meshkuj dhe 21 (19%) femra pijnë duhan.Faktor tjetër I rezikut lëndimet e mëhershme në sy ku nga rezultatet tona del se 34 (9%) e të anketuarve kan pasur ndonjë lëndim të syrit edhe ate 27 (11%) meshkuj dhe 7 (6%) femra.Sipas rezultateve të matjes së IOP u zbuluan 35 vetë të dyshimtë që duhet të përcjellen ne institucione adekuate dhe 25 vetë ose 50 sy me prezencë të sëmundjes së glaukomës.

Përfundimi

Glaukoma është sëmundje-neuropati e mbaresave nervore të retinës dhe n.optik e cila zhvillohet qetë dhe shpesh diagnostikohet rastësisht mbasi jan bërë ndryshime ireverzibile.Prandaj shoqata e glaukomatologëve dhe oftalmologëve kanë ndërmarë një mori aksionesh për ngritjen e vetëdijes të qytetarëve për prezencën e sëmundjes,faktorët e rezikut ,mënyrën e diagnostikimit.Si rezultat kemi organizimin e javës botërore të glaukomës me skrining falas për të gjithë.

Nga mostra jonë vijmë në përfundim se sëmundja e glaukomës është prezente tek ne,I prek të gjitha moshat më tepër moshat mbi 40 vjec,I prek të dy gjinitë me incidencë pak më të larte gjininë femërore,faktorët e rezikut jan present dhe kan ndikim në shfaqjen e sëmundjes.

REKOMANDIMET

Vetëdijsimi I popullatës per sëmundjen,faktorët e rezikut dhe pasojat ireverzibile për dëmtimin e të pamurit.

Pacientët të njohtohen me faktorët e rezikut,ti kontrollojn ato dhe të kërkojnë ndihmë profesionale.

Pacientët e moshës mbi 40 vjec të kontrollohen së paku një herë në vit tek oftalmologu.

Pacientët e diagnostikuar me IOP më të larte se normalja të jenë në kontrollë të vazhdueshme të oftalmologut,pacientët që kan dallim të theksuar të IOP në mes të dy syve duhet të kërkojn kontrollë tek oftalmologu-glaukomatolog.

REFERENCAT

- [1] UKCRS-mojabanjaluka.info/infograda/clanak/11853/sumnja-na-glaukom-kod-16-pacienata.
- [2] WWW.glassrpske.com/drustvo/vjesti glaukom-nije-imalo-vecina-pregledanih/lat/178126html
- [3] svjetska- nedjela-glaukoma-2015-u-crnoj-gori/ BY-EDITA FILES BRADARIC april 15,2015.crnogorsko oftalmolosko drustvo (svetska nedelja glaucoma 2015).
- [4] Vrednosta na ocniot pritisok kako factor na rizik za zaboluvanje od glaukom ispituvan preku javno-zdravstvena akcija za rano otkrivanje na bolesta.Magisterski trud-Univerzitet Sveti Kiril I Metodij-Medicinski fakultet Skopje-2012 autor Violeta Jakimovska.
- [5] WWW.kcus.ba/obiljezana-svjetska-sedmica-borbe-protiv-glaukoma
- [6] Naza Mujkic (<http://ekonferencije.com/sr1/autor/naza-mujkic/1885>)
- [7] Glaukom kao javnozdravstveni problem-diplomski rad autor Bruno Markioli 2017-Sveuciliste u Splitu Medicinski Fakultet